

Ny Cirkus – Fra de vilde udskud til den vilde avantgarde

af HC Gimbel (teaterleder; Københavns Internationale Teater, KIT)

Ny Cirkus bryder radikalt med vores trang til at sætte ting i forståelsesrammer. Hver dag kommer nye ukendte knopskud til fællesbetegnelsen for det område af scenekunsten, som først nu begynder at blive taget seriøst her i landet. Ny Cirkus er ikke længere én scenekunstgenre.

Ny Cirkus er i dag en betegnelse for et vidtforgrenet net af forestillingsformer, fortælleformer, præsentationsformer, performative og visuelle udtryk, koreografiske landskaber og alt muligt andet. Det eneste der er fælles for Ny Cirkus er, at artisten og kropskunstneren er den inderste sjæl.

Ny Cirkus er indenfor de sidste par år eksploderet i alle retninger. Det er ikke længere en flok anarkistiske kropskunstnere. Det er ikke længere en flok artister med en særlig nomadisk livsstil. Det er ikke længere en gruppe fra Frankrig. Det er det også. Men Ny Cirkus er i særdeleshed en hel masse andet.

Avantgarde forestillinger med anderledes oplevelser

Et lille blik over sommerens Ny Cirkus Festival i København giver en idé om, hvor vidt forgrenet og spændstig genren er, og hvor mange forskellige kunstgenrer, der har udset sig denne genre som frirum for udviklings-

perimenter, som mødested med andre kunstformer, som en unik legeplads uden prædefinerede paradigmer. Tilmed kommer publikum valfartende til genrens ofte meget avantgarde

forestillinger for at få anderledes oplevelser. Oplevelser, som de ikke kan få nogen som helst andre steder i kulturlivet og ikke mindst oplevelser, hvor publikum ikke forventer at skulle forstå men netop blot kan opleve, hvis de ikke har lyst til eller ikke finder andet og mere.

Den tid hvor Ny Cirkus var et stort fransk kompagni, båret af en fandeni-voldsk hitte-på-somhed, vildskab, anarki og en sjat artisteri, er et overstået kapitel. Ny Cirkus har været igennem en udviklingsproces, der kan ses som et direkte parallelspejl til tidens generelle kulturelle strømninger.

I starten var genren præget af gadeatret, en stærk modstand mod dressur af vilde dyr og i det hele taget dét at holde dem i fangenskab. Artisterne var ikke skolede men ofte udbrydere fra forskellige teatermiljøer og havde derfor ofte ikke et synnerligt højt teknisk niveau. Der skulle larm til, og forestillingerne var præget af kollektive kompagnier, hvor tilgangen til livet i det hele taget var grundlaget for forestillingerne.

Netop dét gav blodet til at skabe nye fortælleformer, lege med billedfor-

Ny Cirkus bølgen gled over hele verden og inspirerede og insisterede på sin beretning som scenekunst.

Det er her, der ingen regler er, men tværtimod et helt frit spillerum for en ny poesi.

Her fostres meget af nutidens relationskunst, hvorefter det løber i alle retninger.

Linen i sneen af Les Colporteurs. Foto: Abdoul Aziz Souma

mater i sceniske opstillinger, bryde samtlige grænser og regler og i det hele taget eksperimentere vildt og få vrangen ud af alt, hvad der kunne krybe og gå på kunstscenen.

De vilde dage i 80'erne

Det legendariske Archaos er blot et af de eksempler, vi kender til i Danmark, fra den perlerække af gæstespil, som Københavns Internationale Teater

har hentet til landet siden slutningen af 80'erne. Perlerække siger jeg, fordi vi i dag skal lede meget langt for at finde forestillinger, der lever op til tidligere præsentationer. I 80'erne var motorcykler, kædesave, vilde præsentationsformer, artister der var mere engagerede i festen end forestillingen og en nærkontakt med publikum de bærende og stærke elementer, der gav Ny Cirkus gennemslagskraft.

Det var stedet, hvor man mødtes, og kunstformen som de nye unge kunstnere flokkedes om, fordi genren var fuldstændig uberørt af paradigmer, strukturer og definitioner. Her var frit spil på alle hylder, og der blev taget, lagt til, misbrugt og udviklet, så det var en lyst – en lyst ikke kun for kompagnierne men i særdeleshed også for publikum. Her var virkelig noget nyt, som ingen havde set før.

Men tiden blev en anden. Publikum blev ikke længere imponeret af, at der kom en horde motorcyklister eller traktorer efter en fjernstyret bil gennem et kæmpe cirkustelt. Kunstnerne blev mere modne og de nye artister, som kun havde deres færdigheder fra gaden, ville være bedre, ville kunne mere og ville nå længere med deres værker.

By the Light of Stars That Are No Longer af Circa

Disciplinen blev grundlagt

I midt-80'erne havde blandt andre den fremsynede franske kulturminister, Jacques Lang, fået øje på området og lancerede en stor satsning, så der blev etableret Ny Cirkus skoler, særlige indsatspuljer, følgegrupper, informationscentre osv. i Frankrig.

Samtidig begyndte nogle tidligere canadiske gadeteaterfolk at finde sammen med kunstnere og teknologifreaks i Montreal. De var bevidste om den nye bølge i Frankrig og startede deres eget kompagni - dét som skulle vise sig at blive et af vor tids største kulturimperier, nemlig Cirque du Soleil.

Folkene bag Cirque du Soleil havde nære kunstneriske kontakter med det øvrige scenekunstmiljø i den fransktalende del af Canada. Robert Lepage, der selv kommer fra samme generation, var en af dem, og det venskab skulle resultere i en af de dyreste og mest nyskabende produktioner indenfor scenekunsten i moderne tid; forestillingen *Kâ*, der i disse år bliver opført for over 20.000 mennesker hver uge i spillebyen Las Vegas. Her bliver ikke alene teatraliske og dramaturgiske virkemidler i bogstaveligste forstand skubbet ud over kanten. Investeringerne i både skabelsen af rummet - hotellet hvor forestillingen spiller, blev bygget fuldstændigt om for at skabe de perfekte rammer om forestillingen - og teknologien, var tårnhøje. Animeret computergrafik og projektioner får klipper til at splintre og mennesker til at falde frit gennem luften i det der ligner flere hundrede meter.

Gennemtrængende insisteren på berettigelse

Ny Cirkus bølgen gled over hele verden og inspirerede og insisterede på sin berettigelse som scenekunst. Men udover Frankrig var det primært i Canada og Australien, at det nye fænomen fik fodfæste. Og det pri-

mært gennem kollektive grupper som Cirque du Soleil og Circus Oz og ikke gennem en overordnet kulturpolitisk tænkning og satsning som i moderlandet, Frankrig.

For dem, som ikke lige var født ind i en trapez-, domptør-, klovnefamilie eller lignende, var det pludselig muligt at få rigtig artisttræning på højt niveau. Samtidig blev man stadig mere bevidst om at invitere kunstnere fra andre kunstformer ind i mængden for at få dem til at medvirke i udviklingen af dette nye scenekunsthæfenomen.

I Frankrig blev det blandt andet helt konkret, da man begyndte at skabe store afgangsforestillinger ved den nyetablerede statslige skole CNAC - Centre National des Arts de Cirque. Her blev særligt koreografer inviteret til at skabe forestillinger med de kommende afgangselever, koreografer som Josef Nadj og Philippe Découfflé, der i forvejen havde vist interesse for nye koreografiske veje, nye måder at skabe billedsprog på og nye måder at fortælle historier på. De kom for at iscenesætte, men helt tydeligt var det også, at de kom for at lade sig inspirere.

En af de største og væsentligste Ny Cirkus-forestillinger, *Le Cri du Caméléon*, blev skabt på denne måde af Josef Nadj og turnerede verden over i flere år - blandt andet kom den til Cirkusbygningen i København under Sommerscene 97.

Med Nadj's iscenesættelse af CNAC's afgangshold fra 1994, holdet som senere blev til kompagniet Cirque Anomalie, blev der tegnet et spor for Ny Cirkus. Et spor hvor det var tydeligt, at der blev eksperimenteret med nye iscenesættelsesformer og visuelle effekter kombineret med gamle teknikker og teaterhistoriske retninger. Boufon-teatret blev drevet ud i sin yderste konsekvens og billedkunsten

stod mejslet ud på scenens omvandrede lærred. Le Cri du Caméléon var skelsættende og skabte hele grundlaget til overgangen fra den franske betegnelse Nouveau Cirque til Cirque Contemporaine – fra Ny Cirkus til kontemporær cirkus.

Som det var tilfældet med afgangsholdet fra 1994 fortsatte mange artister fra CNAC med at arbejde sammen efter endt uddannelse. Flere af kompagnierne som Collectif AOC, der leger med et visuelt udtryk inspireret af de japanske mangategnefilm og andre filmuniverser som sci-fi filmene Blade Runner og Matrix, har været i Danmark. Ofte fortsatte de sammen, fordi de ganske enkelt fik en forestilling og en udtryksform med sig fra skolen af enorm kvalitet, der havde mange år at leve i rundt om på verdens scener.

Udforskning i nye tilgange til at skabe kunst

Med skolerne tog det ikke mange år før artistniveauet var vokset betragteligt. Det førte til, at specialiseringen, udforskningen og raffineringen blev det bærende – fuldstændig som man så det i resten af kulturlivet i 90'erne. Blot med den forskel at man i stadigt stigende omfang inviterede andre højt professionaliserede kunstnere indenfor, for at udvikle nye metoder, nye former og nye tilgange til det at skabe kunst.

Dermed blev der grundlag for at skabe kollektive kompagnier, som samlede sig om eksempelvis helt særlige artistdiscipliner. Ofte inviterede disse kompagnier både musikere, arkitekter og designere med for at skabe forestillinger af nye dimensioner. Det franske trapezkompani, Les Arts Sauts, som vi kunne opleve i København i 2000, pustede sig eksempelvis op i et kæmpe arkitekttegnet ballontelt med musik af stærke musikere og publikum i liggestole under sceneriet – noget som adskilte sig fra tidligere

Linen i sneen af Les Colporteurs. Foto: Jean Nussy Saint Saens

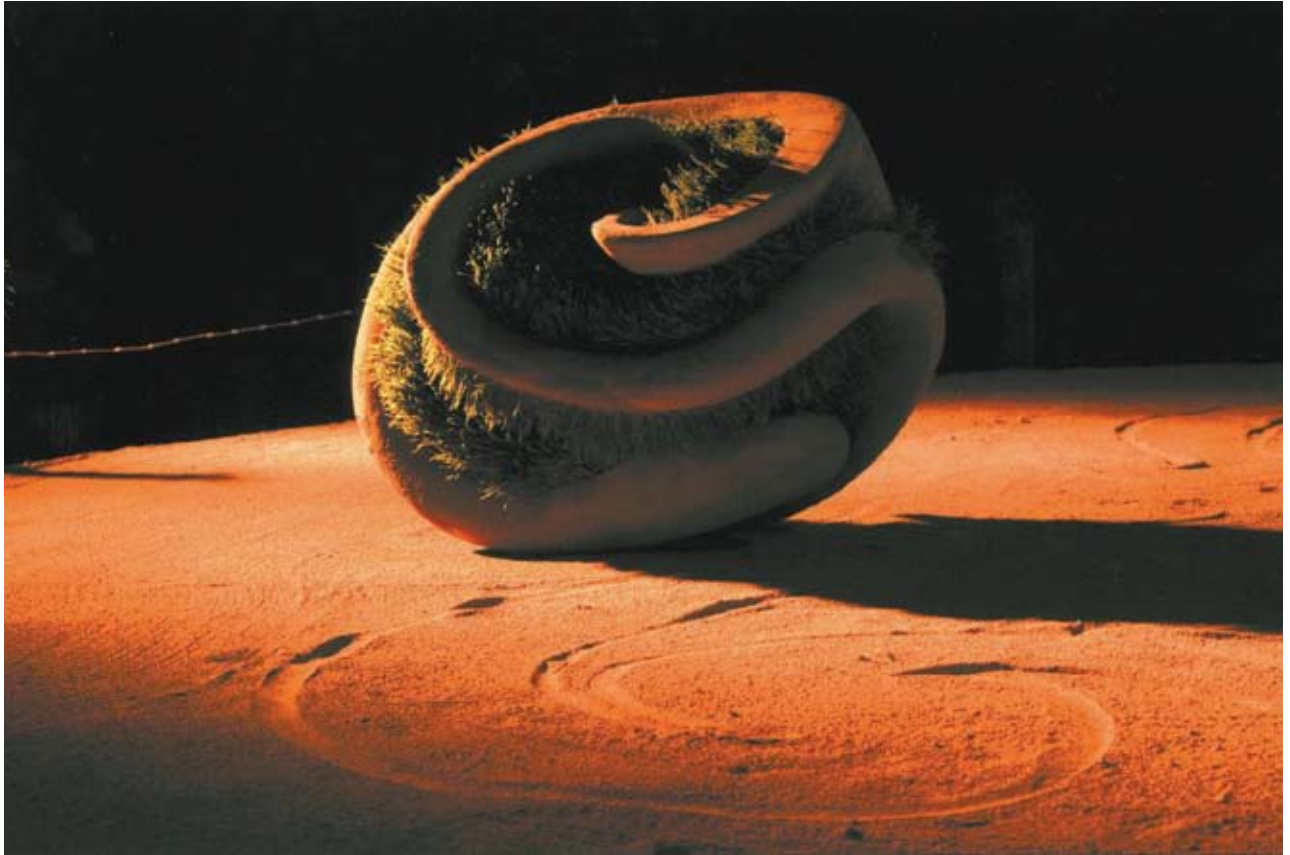
tider, hvor alle kunne en lille smule af det hele.

Et eksperimenterende frirum bliver skabt

I det nye millennium kom et nyt afgørende skred indenfor Ny Cirkus. CNAC stoppede for en tid med at lave afgangsforestillinger for deres elever, hvilket førte til, at artisterne ofte enkeltvis begyndte at eksperimentere og lege med nye udtryksformer, på baggrund af deres artistdiscipliner.

En ledende figur for det var en af de første afgangselever fra CNAC, Johann Le Guillerm, der havde tjent så mange penge efter verdensturnéen med Cirque O, at han kunne leve i sit eksperimentarium i flere år efter han brød med teaterinstruktøren og iscenesætteren af Cirque O, Ueli Hirzel, uden at tænke på andet end sine eksperimenter. Efter først at have skabt sit enmandskompani Cirque Ici stod den helt store perle af en forestilling færdig flere år efter bruddet med Hirzel. "Secret" blev og er stadig en unik skabelsesberetning, hvor teknologi

Cirque Ici – Philippe Cibille, La Motte

WEBMAGASIN: www.terpsichore.dk

LAS F3

og vedvarende energikilder har været et bærende element for skabelsen. Alt sammen med udgangspunkt i en helt særlig idé omkring dét at skrælle en appelsin.

Udover at Johann Le Guillerm har turneret i rigtigt mange år med "Secret" overalt i verden, har han sideløbende videreudviklet og eksperimenteret med sine tanker om det store rullende kunstværk, La Motte. Et projekt hvor han har skabt et unikt samarbejde

med 16 forskere fra det der svarer til DTU i Lausanne og Paris. Netop i år har han præsenteret dette installationsprojekt sammen med sin forestilling på den prestigefulde Avignon Festival, hvor han var et af hovednavnene.

Med Le Guillerm som forbillede for den nye generation var det ikke underligt at finde en af de få nordiske cirkusartister uddannet fra CNAC, fin-

nen Jani Nuutinen, i en mærkværdig, finurlig og avanceret leg med alt det, som ligger før cirkus. Nuutinen ved, at han som en af de få i verden kan jonglere med syv kegler, så hvorfor vise det? Hvorfor ikke i stedet gøre det med en 20 kg tung jernkugle med publikum helt oppe under næsen - for nu at fortælle hvad der er selve essensen i Ny Cirkus.

Ligesom Le Guillerm skaber han alle sine tricks sirligt og helt fra grunden

i sin forestilling. Alle kan følge med, og det tager selvsagt sin tid at opbygge hvert nummer med dybtfølt nøjagtighed. Men det forunderlige er dét, som lige pludselig opstår. Ja, lige pludselig - fordi det simpelthen er overraskende på en måde, som ligger så fjernt fra vores verden, at vi ikke har fantasi til selv at digte afslutningen - selve tricket. Det er, som når vi forsøger og forsøger på at få noget til at gå op, og forløsningen

så lige pludselig kommer i en simpel tanke. Vi kender det alle sammen så godt fra vores daglige gøremål. Her er det blot sat stramt i scene. Derfor betyder det ikke så meget, om man ikke forstår, hvad der ligger bag. Det er det enkle sigende øjeblik i trickets forløsning efter et langt set up, som får publikum til at elske selv denne dybt avantgarde form for scenekunst. I hvert fald når det bliver udført sublimt.

Sigende billede af vor tids kulturelle strømninger

Den eksperimenterende del af Ny Cirkus dækker selvfølgelig ikke alt i dag. Det er en lille del af Ny Cirkus. En anden ny del er alt det, som er båret af næsten rene koreografiske iscenesættelser. Som det var tilfældet med Les Arts Sauts i svævende tilstande mellem trapez, teltstruktur og luftens tryk i ballonteltet. Og som det var tilfældet med to af sommerens store kompagnier under Ny Cirkus festivalen, linedansercompagniet Les Colporteurs i Ørestad City og det nye australske kompagni, C!RCA.

Begge disse kompagnier fra sommerens Ny Cirkus Festival er helt og aldeles bygget op som koreografier. Der er bare

tilsat temmelig meget mere. For Les Colporteurs' vedkommende foregår alt på line, så tyngdekraften er blevet både ophævet og gjort så nærværende på én og samme tid - fuldstændig som balletten har forsøgt at gøre det til alle tider men aldrig rigtig har opnået. Et visuelt trick til dansens fornyelse, som man kan spekulere i på mange andre måder.

For C!RCAs vedkommende handler det om tilstande, relationer og følelser i en abstrakt og fri poesi - noget instruktøren Yaron Lifschitz ikke selv mener at kunne nå indenfor nogen andre kunstformer end Ny Cirkus. Det er her, der ingen regler er, men tværtimod et helt frit spillerum for en ny poesi. Som han selv siger det - selvfølgelig med et billedsprog inspireret af en anden kunstgenre: "I love that the artistic possibilities of circus are largely unexplored. It is almost a blank canvas for a new sort of theatrical poetry."

På den måde er Ny Cirkus stadig et utroligt sigende billede af vor tids kulturelle strømninger. Strømninger, hvor man på den ene side søger de æstetiske og store dybder og på den anden side søger vildt efter nye udtryk, fordi stort set alt har nået grænserne for, hvad de kan. Og særligt den sidste del har stor relation med den øvrige scenekunstverden og kunstverden i det hele taget. Her fostres meget af nutidens relationskunst, hvorefter det løber i alle retninger. Ud i billedkunsten, ud i rumlige former, ud i iscenesættelsesformer og ud i koreografiske formater - og så er vi tilbage i den eksperimentelle søgen efter nye dybder i æstetikken.

)(

*By the Light of Stars That Are
No Longer af C!rca*